

Sprawozdanie

Wydziału krajowego o urządzeniu oświetlenia elektrycznego w gmachu sejmowym.

Wysoki Sejmie!

Oświetlenie elektryczne w gmachu sejmowym datuje się od r. 1881, tj. od czasu ukończenia tego gmachu i oddania go do użytku. Ograniczało się ono jednak wyłącznie do samej sali sejmowej, podczas gdy reszta ubikacyj była oświetloną gazem lub naftą. Z upływem czasu, oświetlenie sali sejmowej stawało się coraz bardziej wadliwem, a przyczyna tego tkwiła po części w naturalnem zużyciu się aparatów, światło elektryczne wytwarzających, po części zaś w urządzeniu pierwotnem, które wobec olbrzymich postępów, jakie elektrotechnika w ostatnich kilku latach na tem polu zrobiła, musiało wydawać się coraz bardziej niedostatecznem. Nie trzeba bowiem zapominać, że gmach sejmowy był jednym z pierwszych gmachów publicznych, w którym światło elektryczne znalazło zastosowanie, i że instalacja elektryczna, która w chwili zaprowadzenia stała na wysokości ówczesnego stopnia wiedzy i praktyki, stać się musiała przy szybkim postępie pierwszej i drugiej poniekąd anachronizmem.

Wydział krajowy, pragnąc uniknąć znacznego kosztu nowej instalacji, usiłował w szeregu lat kilku przez częściowe rekonstrukcje usuwać istniejące braki, w końcu jednak przyszedł do przekonania, że wszelkie dalsze usiłowania w tym kierunku podejmowane, byłyby tylko marnowaniem grosza i że nowa instalacja oświetlenia elektrycznego jest niezbędną, jeżeli ma ono opowiadać swojemu celowi.

Konieczność ta żywo stała przed naszymi oczami, gdy w roku 1893, a następnie w roku 1894 zapowiedzianym został przyjazd Najjaśniejszego Pana do Lwowa, i gdy w programie uroczystości stanęło w pierwszym rzędzie przyjęcie w gmachu sejmowym. Trzeba było jak najrychlej postarać się o to, aby sala sejmowa i apartamenta recepcyjne miały zapewnione jaknajokazalsze oświetlenie.

Wówczas to, przy szczegółowem rozpatrywaniu projektów nasunęła się myśl, czyli z nadarzającej się sposobności nie należałoby skorzystać, aby zaprowadzić oświetlenie elektryczne nie tylko w sali sejmowej i apartamentach recepcyjnych, ale także we wszystkich innych lokalnościach gmachu sejmowego, które dotychczas miały oświetlenie gazowe. Ponieważ takie rozszerzenie instalacji elektrycznej musiałoby pociągnąć za sobą znaczne zwiększenie kosztów, wypadało przedewszystkiem obliczyć, czyli ta nadwyżka znalazłaby pokrycie, a tem samem uzasadnienie w odpowiedniej redukcji wydatków stałych, na oświetlenie

gmachu sejmowego dotychczas ponoszonych. Rezultat tej kalkulacji wypadł pomyślnie, gdy Bank krajowy oświadczył gotowość korzystania z naszych aparatów elektrycznych za zwrotem odpowiedniej części kosztów urządzenia i stosunkowym udziałem w stałych rocznych wydatkach na wytwarzanie prądu elektrycznego, a zwłaszcza, gdy zyskano pewność, że także sąsiadujące z gmachem sejmowym Kasyno narodowe zawrze z Wydziałem krajowym umowę o oświetlanie swych lokaluości elektrycznością ze stacyi w gmachu sejmowym umieszczonej.

Zabezpieczywszy się w ten sposób, postanowił Wydział krajowy zawrzeć ze znaną firmą Siemens & Halske układ o urządzenie światła elektrycznego, obliczone na oświetlenie nie tylko gmachu sejmowego, ale także biur Banku krajowego, umieszczonych teraz w oddzielnym budynku i lokaluości Kasyna narodowego, z którymi to instytucjami zawarto odpowiednie umowy.

Nie sądzimy, iżby było koniecznem zamieszczać w niniejszem sprawozdaniu wszystkie szczegóły układu z firmą Siemens & Halske, o których w razie potrzeby z aktów naszych poinformować się można. Zdaje nam się, że wystarczy na tem miejscu nadmienić, że instalacja elektryczna składa się z motoru gazowego o sile 30 koni, maszyny dynamo-elektrycznej o napięciu 160 Volt i bateryi 60 akumulatorów mogących dostarczać prądu elektrycznego przez pięć godzin. Ilość lamp wynosi ogółem 1271, a w tej liczbie jest zwykłych lamp żarowych 735, małych lamp w pajakach 522, lamp łukowych 14. Najmniejsze lampy żarowe świecą z siłą 5 świec stearynowych, największe zaś jasnością 200 świec, zwykle lampy żarowe świecą jasnością 16 świec. Lampy łukowe świecą siłą od 600—2000 świec stearynowych.

Koszta instalacji ustanowiono w umowie z firmą w ryczałtowej kwocie 25.22) zł. aw. podniosły się w toku wykonania do wysokości 37.254 zł. 22 ct. aw. głównie z powodu znacznego powiększenia ilości lamp (z 690 na 1271), tudzież z powodu przyjęcia Najjaśniejszego Pana w gmachu sejmowym. Nadto przybył koszt urządzenia elektromotoru do poruszania pompy wodnej w kwocie 1151 zł. 20 ct. aw., który wszakże sownie się opłaca, gdyż skutkiem tego odpada raz na zawsze potrzeba prelimitowania w budżecie krajowym wydatku stałego „na pompowanie wody“ wynoszącego rocznie 450 zł. (Rubr. II. poz. 32 f. wydatków fund. kraj.).

Po zupełnem ukończeniu instalacji oświetlenia elektrycznego i złożeniu przez firmę Siemens & Halske ostatecznego rachunku, zarządził Wydział krajowy kolaudację robót przez komisję, złożoną przez znawców specjalistów p. p. barona Romana Gostkowskiego, profesora c. k. szkoły politechnicznej, Juliusza Hochbergera dyrektora miejskiego urzędu budowniczego i Franciszka Rychnowskiego inżyniera-mechanika we Lwowie. Komisya ta po szczegółowem dokładnem zbadaniu całego urządzenia, orzekła w swem sprawozdaniu, że instalacja oświetlenia elektrycznego wykonana jest zupełnie dobrze i odpowiednio do zawartej umowy; że jednak dla zapewnienia na wszelki wypadek regularnej dostawy prądu elektrycznego koniecznem jest zaopatrzyć się w rezerwę niektórych części składowych aparatu kosztem około 1800 zlr. o którą to kwotę przeto koszta instalacji zwiększone być muszą.

Przechodząc do drugiej, finansowej części naszego sprawozdania zaznaczamy przede wszystkim, że koszta wynikające z urządzenia oświetlenia elektrycznego dzielą się na dwie kategorie a to koszta instalacji jednorazowe i koszta produkeyi światła elektrycznego, stałe, corocznie się powtarzające. Pierwsze mogą już obecnie być oznaczone w dokładnej cyfrze z wyjątkiem rezerwy, o której powyżej wspomniano, która jednakowoż, jako niez-

kupiona jeszcze, nie może być przedmiotem niniejszego sprawozdania. Drugie t. j. roczne koszty produkcji światła elektrycznego nie dadzą się jeszcze teraz z całą dokładnością cyfrowo oznaczyć, ponieważ dotychczas t. j. do chwili wypracowania niniejszego sprawozdania, nie mamy jeszcze całorocznego wyniku i musimy przy prelininowaniu tak wydatków jak i dochodów opierać się po części tylko na przypuszczeniach, przyczem jednakowoż postępujemy z wszelką możliwą ostrożnością, prelininując wydatki raczej za wysoko, dochody zaś raczej za nisko, niżby według dat znanych nam dotychczas przyjąć wypadało.

Otóż koszty instalacji elektrycznej wynoszą, jak już wyżej nadmieniono, ogółem 37.254 zł. 22 ct.
Z tej sumy przypada na Bank krajowy w myśl zawartej z nim umowy kwota 3.085 „ 76 „
Pozostaje 34.168 „ 46 ct.
Do tego kosztu urządzenia pompy wodnej z elektromotorem 1.151 „ 20 „
Razem przeto 35.319 zł. 66 ct.

do pokrycia z funduszu krajowego jako jednorazowy wydatek.

Gdyby zaś wydatek ten w budżecie funduszu krajowego na rok 1895 nie był przewidziany, przedstawiamy Wys. Sejmowi przy końcu sprawozdania wnioszek na uchwalenie kredytu dodatkowego na rok 1895, w powyższej wysokości.

Koszta produkcji światła elektrycznego obliczone na podstawie dat jakie obecnie mamy do dyspozycji, przedstawiają się jak następuje:

1. Gaz do poruszania motorów	4.500 zł. — ct.
2. płaca pomocnika maszynisty	366 „ — „
3. dodatek zimowy do płacy maszynisty	60 „ — „
4. Koszta konserwacji aparatów elektrycznego oświetlenia (kwasy, olej, woda destylowana i t. p.)	600 „ — „
5. nafta, świece i drobne	500 „ — „
Razem	6.026 zł. — ct.

czyli okrągło 6.000 złr.

Wydatki te znajdują pokrycie w dochodach:

1. od Banku krajowego	500 zł. — ct.
2. od Kasyna narodowego	5.500 „ — „
Razem	6 000 zł. — ct.

Nadmienić tu należy, że w roku 1895 mieliśmy nadto dochód w kwocie około 500 zł. od prywatnego odbiorcy prądu elektrycznego; dochodu tego na r. 1896 nie prelininujemy z powodu, że odbiorca ten wyprowadza się z dotychczasowego swego pomieszkania, a nie wiadomo, czyli następca jego zechce korzystać z naszej stacji elektrycznej.

Z zestawienia wydatków z dochodami, które jak już wyżej zaznaczono, prelininowane są z wszelką ostrożnością okazuje się, że wydatki równoważą się z dochodami, z czego wynika dalej, że na oświetlenie gmachu sejmowego nie potrzeba odtąd prelininować żadnego kredytu.

Nie potrzeba również prelininować wydatku na pompowanie wody, kosztu bowiem poruszania elektromotoru na ten cel sprawionego, objęte już są w wykazanych powyżej wydatkach.

Odpadają przeto począwszy od roku 1896 z budżetu funduszu krajowego następujące stałe roczne pozycje wydatków:

a) z Rubr. I. poz. 9., na oświetlenie	950 zł. — ct.
b) z Rubr. II. poz. 31 f., na oświetlenie	1.500 „ — „
c) z Rubr. II. poz. 32 f., pompowanie wody	450 „ — „
Razem	2.900 zł. — ct.

która to kwota wraz z odsetkami i prawdopodobną nadwyżką dochodów ponad wydatki na produkcji światła elektrycznego uważaną być może jako rata amortyzacyjna kapitału 35.319 zł. 66 ct. a. w. wyłożonego na urządzenie oświetlenia elektrycznego w gmachu sejmowym.

Natomiast preliminarnie Wydział krajowy w Rubr. II. poz. 32 wydatków, na stacyę elektryczną 6.000 zł., wstawiając równocześnie tę samą kwotę jako osobną pozycyę do preliminarza dochodów fundnszu krajowego.

Na podstawie powyższego wywodn Wydział krajowy wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1. Sprawozdanie Wydział krajowego o urządzeniu oświetlenia elektrycznego w gmachu sejmowym przyjmuje się do wiadomości.

2) Przyznaje się Wydziałowi krajowemu kredyt dodatkowy na rok 1895 w kwocie 35319 zł. 66 ct. aw. na kosztą urządzenia oświetlenia elektrycznego w gmachu sejmowym

3) Do budżetu fund. krajowego na rok 1896 wstawia się tytułem wydatku na oświetlenie gmachu sejmowego w Rubr. II. poz. 32 wydatków kwotę 6000 zł., a równocześnie wstawia się taką samą kwotę do budżetu dochodów jako osobną pozycyę „dochód z oświetlenia elektrycznego“.

4) Przyzwalamy dotychczas na oświetlenie w Rubr. I. poz. 9 kredyt 950 zł. i w Rubr. II. poz. 31 kredyt, w kwocie 1500 zł., tudzież kredyt w Rubr. II. poz. 32 na pompowanie wody w kwocie 450 zł. nie będą odtąd do budżetu wstawiane.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Lwów dnia 19. listopada 1895 r.

Marszałek krajowy:

Stanisław Badeni w. r.

Sprawozdawca:

Antoni Jaxa Chamiec w. r.

Członek Wydziału krajowego.